

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Ympäristöministeriön kaavoittajaselvitys 2023

Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:38

Ympäristöministeriön kaavoittajaselvitys 2023

Matti Vatiö

Ympäristöministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Ympäristöministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-361-049-1

ISSN pdf: 2490-1024

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Ympäristöministeriön kaavoittajaselvitys 2023

Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:38		Teema	Rakennettu ympäristö
Julkaisija	Ympäristöministeriö		
Tekijä/t	Vatilo, Matti		
Yhteisötekijä	Ympäristöministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	40

Tiivistelmä

Ympäristöministeriö kutsui arkkitehti Matti Vatilon laatimaan selvityksen Suomen kuntien kaavoittajapulasta. Selvitys tukeutuu kunnille tehtyyn kyselyyn sekä haastatteluihin.

Lähtökohtana on kasvava huoli alueidenkäytön suunnitteluresurssien riittävydestä. Alue- ja yhdyskuntasuunnittelun haasteet ovat kasvaneet ja tilanne näyttää muuttuvan vaikeammaksi sekä sisällön että sitä varten tarvittavan asiantuntijatarjonnan kannalta. Hankaloituva tilanne vaikuttaa kuntien ja muun julkisen hallinnon kykyyn huolehtia viranomaisveloitteistaan.

Selvityksessä tarkastellaan kaavoituksen muuttuvaa toimintaympäristöä, kaavoitusasiantuntijoiden määrää ja koulutustaustaa, kaavoitustehtävien organisointia, henkilöstöresurssien riittävyttä sekä kaavoitustehtävien vetovoimaa.

Tärkeimpinä ja akuutimpina ratkaisukeinoina esitetään täydennys-, muunto- ja lisäkoulutuksen kehittämistä sekä korkeakouluysteistyötä. Akuutti suhdanteista johtuva rakennusalan heikentävä työllisyyskehitys on tuonut kaavoituksen työmarkkinoille tarjontaa, joka korostaa kaavoitukseen pätevöitävän muuntokoulutuksen pikaista tarvetta. Muina ratkaisukeinoina esitetään palkkapolitiikan, työolosuhteiden ja mentoroinnin kehittämistä sekä juniorivirkkojen lisäämistä. Pienten kuntien kaavoittajapulaan esitetään yhteisten kaavoittajavirkkojen lisäämistä sekä aluearkkitehtitoiminnan uudistamista ja käynnistämistä.

Asiasanat kaavoittajat, yhdyskuntasuunnittelu, koulutus, kunta-ala

ISBN PDF 978-952-361-049-1 **ISSN PDF** 2490-1024

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-049-1>

Planläggarutredning 2023

Miljöministeriets publikationer 2023:38		Tema	Byggd miljö
Utgivare	Miljöministeriet		
Författare	Vatilo, Matti		
Utarbetad av	Miljöministeriet		
Språk	finska	Sidantal	40

Referat

Miljöministeriet kallade arkitekten Matti Vatilo att göra en utredning om bristen på planläggare i de finländska kommunerna. Utredningen baserar sig på en enkät riktad till kommunerna och på intervjuer.

Utgångspunkten är den växande oron över att resurserna för planeringen av områdesanvändningen inte räcker till. Utmaningarna inom region- och samhällsplaneringen har ökat och situationen ser ut att bli svårare både med tanke på innehållet och med tanke på det utbud av experter som behövs för detta. Den allt svårare situationen påverkar kommunernas och den övriga offentliga förvaltningens förmåga att fullgöra sina myndighetsskyldigheter.

I utredningen granskas planläggningens föränderliga verksamhetsmiljö, antalet planläggningsexperter och deras utbildningsbakgrund, organiseringen av planläggningsuppgifterna, personalresursernas tillräcklighet och planläggningsuppgifternas attraktionskraft.

De viktigaste och mest akuta lösningarna som föreslås är att utveckla fortbildningen, den examensinriktade fortbildningen och tilläggsutbildningen och att samarbeta med högskolor. Den snabbt försämrade sysselsättningsutvecklingen inom byggbranschen till följd av konjunkturerna har lett till ett ökat utbud på arbetsmarknaden inom planläggningssektorn, vilket betonar det akuta behovet av behörighetsgivande examensinriktad fortbildning inom planläggning. Andra föreslagna lösningar är att utveckla lönepolitiken, arbetsförhållandena och mentorskapet och att öka antalet juniortjänster. För att åtgärda bristen på planläggare i små kommuner föreslås det att antalet gemensamma planläggartjänster ökas och att områdesarkitekturverksamheten reformeras och inleds.

Nyckelord planläggare, samhällsplanering, utbildning, kommun

ISBN PDF 978-952-361-049-1 **ISSN PDF** 2490-1024

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-049-1>

Report on Urban and Land Use Planners 2023

Publications of the Ministry of the Environment 2023:38	Subject	Built environment
Publisher	Ministry of the Environment	
Author(s)	Vatilo, Matti	
Group author	Ministry of the Environment	
Language	Finnish	Pages 40

Abstract

The Ministry of the Environment commissioned Architect Matti Vatilo to draw up a report on the shortage of urban and land use planners in Finnish municipalities. The report is based on an inquiry and interviews conducted in the municipalities.

The work was based on the growing concerns relating to the adequacy of resources for land use planning. The challenges faced by land use and community planning keep growing and the situation seems to become more and more difficult with respect to both the content and especially the supply of experts needed for this. The increasingly complex situation has impacts on the capability of municipalities and other public bodies to manage their duties.

The report explores the changing environment of urban and land use planning, number and education background of urban and land use planning experts, organisation of the planning tasks, adequacy of staff resources, and attractiveness of planning tasks.

The most important and acute solutions proposed are the development of continuing professional education, additional training and retraining and cooperation with universities. The weakening employment in the construction sector due to the economic situation has increased the supply of labour for planning, which means that there is an urgent need for retraining that will provide the qualifications for planning tasks. The other solutions proposed are the development of pay policy, working conditions and mentoring and increasing the numbers of junior-level posts. The shortage of planning staff in small municipalities could be solved by shared planner's posts and reform and introduction of activities based on regional architects.

Keywords urban and land use planner, community planning, education, municipality

ISBN PDF 978-952-361-049-1 **ISSN PDF** 2490-1024

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-049-1>

Sisältö

Esipuhe.....	7
1 Selvityksen lähtökohdat.....	8
2 Muuttuva toimintaympäristö.....	10
3 Kaavoitustehtävien organisointi kunnissa.....	13
4 Kaavoituksen henkilöressurssien riittävyys.....	15
5 Mistä vetovoimaa kaavoitustehtäviin?	17
6 Kaavoitusasiantuntijoiden määrä ja koulutustausta.....	19
7 Kaavoitusasiantuntijoiden koulutusväylät.....	22
8 Kaavoitusasiantuntijoiden osaamistarpeet.....	25
9 Koulutusta ja osaamista koskevat johtopäätökset.....	27
10 Suosituksia jatkotoimenpiteiksi.....	29
Lähteitä.....	31
Liitteet	32

ESIPUHE

Ympäristöministeriö kutsui minut toukokuussa 2023 laatimaan tiiviin selvityksen Suomen kaavoittajapulasta. Selvitystarpeen taustalla on tietoisuus alueidenkäytön suunnittelun tärkeästä merkityksestä luotaessa edellytyksiä ratkaista esimerkiksi vihreään siirtymään ja kaupungistumiseen liittyviä haasteita.

Kaavoituksen ja laajemminkin julkisen hallinnon vastuulla olevan luvituksen kitkat hidastavat päätöksentekoa ja vaikeuttavat suunnitelmien toteutumista sekä aiheuttavat näin tarpeettomia kustannuksia osallisille. Petteri Orpon hallitusohjelmassa linjataan, että ”Investointien vaatimille kaavoitus-, rakennus-, ympäristö- ja vesilupaprosesseille sekä niitä koskevien valitusten käsittelylle määritetään tavoiteltavat käsittelyajat”. Tämä edellyttää riittäviä resursseja niin kaavoitukseen kuin muihinkin lupa-asioihin. Ongelmaa vaikeuttaa myös demokraattiseen päätöksentekoon liittyvän muutoksenhakuoikeuden toteutumisen verkkaisuus.

Toimeksiannon mukaisesti hankkeessa on tuotettu tilannekuva vallitsevasta kuntien kaavoittajavajeesta ja tehty ratkaisuehdotuksia tilanteen korjaamiseksi. Tulokset on esitetty kirjallisen muistion lisäksi myös ppt-diasettinä.

Muistion käsitteistössä alueidenkäytön suunnittelu tarkoittaa pääasiassa alan asiantuntijoiden yhdessä tekemää suunnittelua, joka mahdollistaa tietopohjaisen päätöksenteon ympäristön muuttamisesta. Kaavoitus on alueidenkäytön suunnittelun osa, jossa korostuu fyysisen suunnittelu kuten toimintojen sijoittuminen yhdyskuntarakenteessa sekä taajama- ja kaupunkikuva. Eri kaavatasoilla asiantuntijoiden roolit vaihtelevat ja onkin syytä tunnistaa perinteisten kaavoittajaprofilien ohella myös muun koulutustaustan omaavien alueidenkäytön asiantuntijoiden merkitys kaavoituksen tulosten laadussa ja kaavaprosessin sujuvuudessa.

Suuri kiitos ympäristöministeriölle luottamuksesta ja kaikille haastattemilleni asiantuntijoille arvokkaista näkemyksistä!

Helsingissä 20.8.2023

Matti Vatiö,
arkkitehti, selvityshenkilö

1 Selvityksen lähtökohdat

Kaavoittajaselvityksen lähtökohtana on kasvava huoli alueidenkäytön suunnittelu-
resurssien riittävydestä. Alue- ja yhdyskuntasuunnittelun haasteet ovat kasvaneet viime
vuosina ja tilanne näyttää muuttuvan entistä vaikeammaksi sekä työn sisällön että sitä
varten tarvittavan asiantuntijatarjonnan kannalta. Hankaloituva tilanne vaikuttaa myös
kuntien ja muun julkisen hallinnon kykyyn huolehtia viranomaisvelvoitteistaan ympäristö-
vastuullisesti ja tuloksiltaan laadukkaasti sekä kansalaisten ja elinkeinoelämän edellyttä-
mällä riipeydellä.

Sisällön osalta tilanne johtuu ainakin kaupungistumisen ja vihreän siirtymän investointien
tuomasta suunnittelutarpeen kasvusta, suunnittelutehtävien sisällön monimutkaistumi-
sista sekä uudistuvista suunnittelumenetelmistä kuten digitalisaatiosta ja demokratian
toteutumisen edellyttämistä vuorovaikutustaidoista. Tarjontaan vaikuttavat ainakin
koulutusmäärät, koulutuksen sisältö, tehtävien houkuttelevuuteen liittyvät kuntien veto-
ja pitovoimatekijät sekä alaa koskevat mielikuvat.

Selvitys perustuu pääasiassa ympäristöministeriön maalisi- huhtikuussa 2023 kuntien
kaavoitusjohdolle tekemään kyselyyn kuntien alueidenkäytön suunnitteluun ja kaavoit-
ukseen liittyvien tehtävien organisoimiseen ja resurssien nykytilasta sekä tulevaisuuden tar-
peista. Työn kuluessa kyselyä täydennettiin kymmenen kunnan kaavoitusasiantuntijoiden
haastatteluilla.

Ympäristöministeriön kyselyyn on vastannut 141 henkilöä, jotka ovat pääsääntöisesti kun-
nan kaavoitusorganisaation johtavassa asemassa olevia asiantuntijoita. Seitsemän kunnan
osalta vastauksia on kaksi, joten vastaajakuntia on yhteensä 134 eli noin 43 % Suomen
kunnista (n=309).

Tilastollisesti aineistossa painottuvat keskisuuret kunnat (yli 6 000 – 50 000 as). Pienimmät
kunnat (alle 6 000 as.) ovat puolestaan aliedustettuna. Suurimpien kaupunkien (yli 50 000
as.) osalta vastaajamäärä on määrällisesti samassa suhteessa suurten kaupunkien mää-
rään. Aineistosta puuttuvat kuitenkin kaikkein suurimmat kaupungit Tampereä lukuun
ottamatta. (Liite 4)

Vastausmäärissä on myös alueellisia eroja. Kyselyvastauksissa painottuvat maakunnista erityisesti Pirkanmaa, Pohjois-Pohjanmaa ja Etelä-Savo. Suhteellisesti aliedustettuina ovat puolestaan erityisesti Varsinais-Suomi, Satakunta ja Etelä-Pohjanmaa sekä jossain määrin myös Etelä-Karjala, Kanta-Häme ja Keski-Suomi.

Puutteistaan huolimatta kysely ja sitä täydentäneet haastattelut antavat perustan arvioida riittävällä tarkkuudella kuntien alueidenkäytön suunnitteluresurssien nykytilaa ja kehittämishaasteita. Kaavoittajapulan ohella kuntien rekrytointiongelmat koskevat laajemminkin teknisen alan asiantuntijatehtäviä, erityisesti rakennusvalvontaa (FCG/1 2023).

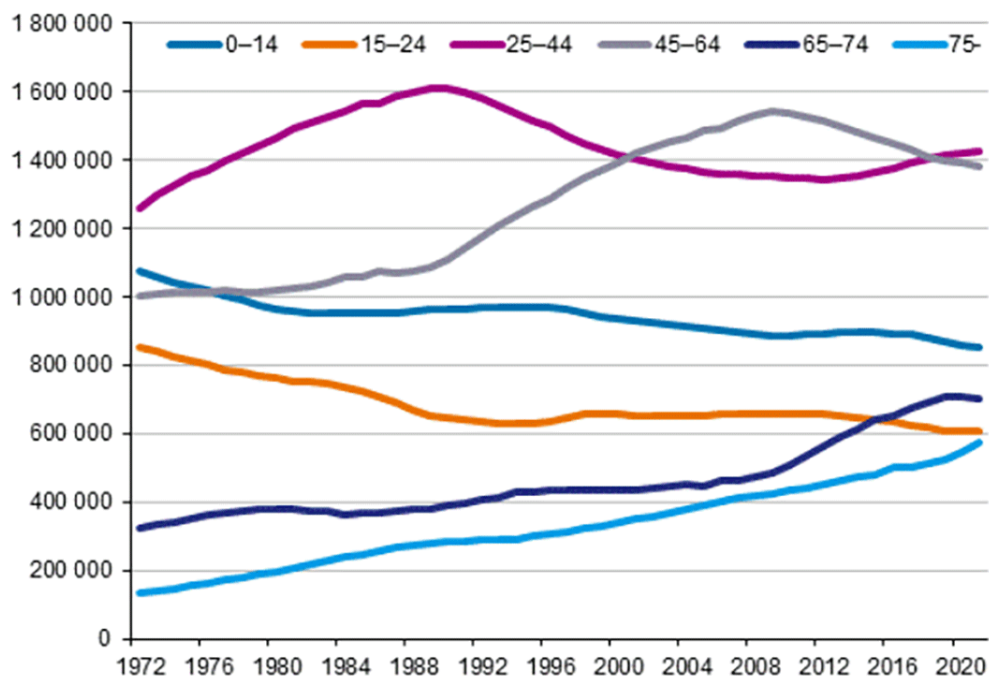
Koulutuksen osalta kaavoittajaselvitys perustuu alueidenkäytön suunnittelun koulutusta antavien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opettajien haastatteluihin sekä niiden opetusohjelmiin perehtymiseen. Asian tiimoilta on kuultu myös opetus- ja kulttuuri-ministeriön asiantuntijaa.

Selvityksen taustatietoina ja verrokkeina ympäristöministeriön kyselystä saatuihin vastauksiin on käytetty Kuntaliiton FCG:llä teettämää selvitystä "Teknisen toimialan osaajapula kunnissa" ja Apoli-ohjelman toimenpiteisiin sisältyvää alan järjestöjen FCG:llä teettämää selvitystä "Arkkitehtuurin alan osaamis- ja työvoimatarve" (FCG 2023/1, FCG 2023/2). Toimintaympäristön muutoksissa on hyödynnetty mm. Alue- ja yhdyskuntarakenteen tilanne- ja tulevaisuuskuvaa (SYKE 2023)

2 Muuttuva toimintaympäristö

Alueidenkäytön suunnittelun ja kaavoituksen resurssinäkömät liittyvät osaltaan yhteiskunnassa tapahtuviin demografisiin muutoksiin. Esimerkiksi ikäluokkien koon pitkään jatkunut pientyminen ja eläköityvien määrän kasvu tuottaa työvoimapulaa yhä useammalla alalla. Ikäluokan koko aikuistuvien nuorten osalta on nyt yli 10 % pienempi kuin kymmenen vuotta sitten ja suunta jatkuu myös nuorempien ikäluokkien osalta. Kuntien kaavoitushenkilöstöstä eläköityy 2030-luvun alkuun mennessä n. 30 % (FCG 2023/1 ja 2, Tilastokeskus 2023). Maahanmuutto on osaratkaisu työvoimapulaan, mutta on lyhyellä aikavälillä haaste esimerkiksi kaavoituksen viranomaistehtävissä, joissa kotimaisten kielten riittävä osaaminen on välttämätöntä.

Kuvio 1. Väestö iän mukaan vuosina 1972–2021 (Tilastokeskus 2023)

Aluerakenteen muutokset erilaistavat alueidenkäytön suunnittelutarvetta kasvavien ja hiipuvien seutujen välillä. Kaupunkiseutujen väestönkasvusta noin 87 % tapahtuu neljällä suurimmalla kaupunkiseudulla ja 93 % kaikilla ns. MAL-kaupunkiseuduilla. Monilla väestöään menettävillä seudulla väestömäärän supistuminen nopeutuu (SYKE 2023). Niilläkin alueidenkäytön suunnittelutarve jatkuu tilanteeseen sopeutumisen ohjaamisessa ja mm. vihreän siirtymän investointien mahdollistamisessa.

Keskeinen hallinnolliseen toimintaympäristöön liittyvä muutos on sote-asioiden siirtyminen kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle. Uudistuksen seurauksena elinvoima-asioiden kuten kaavoituksen ja muiden elinympäristöasioiden suhteellinen osuus kuntien päätöksenteossa kasvaa. Niiden laadukkaan hoitamisen edellyttämä asiantuntemus vaihtelee kuntien välillä. Erityisesti pieniin, kaupunkikeskuksista etäällä oleviin kuntiin on yhä vaikeampaa saada kaavoitusasiantuntemusta. Haastetta lieventää jossakin määrin monipaikkaisen asumisen yleistyminen ja mahdollisuus etätyöhön.

Alueidenkäytön suunnittelu seutukehittämisen ja kuntastrategioiden toimeenpanon työkaluna vahvistuu korostaen perinteisen kaavoittajaprofession rinnalla alue- ja kaavatalouden sekä sosiaalisen kestävyuden työkalujen hallinnan tärkeyttä. Myös luontokadon torjunta, ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen sekä vihreän siirtymän edellyttämät investoinnit lisäävät ja monipuolistavat alueidenkäytön suunnittelun kysyntää ja osaamistarpeita.

Digitalisaatio ja tekoälyn hyödyntäminen tuovat uusia elementtejä kaavoituksen sisältöön ja sen sisällä eri asiantuntijoiden rooleihin. Kysymys ei ole vain uusien suunnitteluinstrumenttien teknisestä hallinnasta, vaan taidosta kehittää kunnan toimintaa ja suunnittelukulttuuria siten, että digitalisaatio tukee työn organisointia, johtamista ja päätöksentekoa yli sektorirajojen sekä mahdollistaa halutut kumppanuudet yksityisten toimijoiden ja julkisen hallinnon välillä. Digitalisaatio muokkaa tapaamme käyttää palveluja ja yhdyskuntien infrastruktuuria. Silläkin on heijastusvaikutuksensa alueidenkäytön suunnittelun sisältöön. Ajankohtaisia esimerkkejä tästä ovat verkkokauppa, monipaikkainen asuminen ja etätyön vaikutus liikkumistarpeisiin.

Turvallisuusasioiden huomioon ottaminen ja varautumistarpeet niin, että yhteiskunnalla on kyky sopeutua äkillisiin häiriöihin ja uhkiin korostuvat enenevästi myös alueidenkäytön suunnittelussa. Ympäristöonnettomuuksien ja infrastruktuuriin kohdistuvien häiriöiden torjunnan ohella tarvitaan lisää tietoa siitä, miten alueidenkäytön suunnittelussa voidaan parhaiten ennaltaehkäistä erilaisia häiriötilanteita. Sekin lisää ja monipuolistaa alan asiantuntijoiden tarvetta ja korostaa moniammatillista työotetta.

Juuri nyt toimintaympäristöön heijastuu mm. korkojen nopean nousun vauhdittama talouden taantuma. Rakennusalalla erityisesti asuntotuotantoketju on vaikeuksissa ja myös kuntatalouden näkymä ensi vuoden osalta näyttää vaikeutuvan. Vaikutus kaavoittajatilanteeseen on kahtalainen. Rakennussuunnittelutehtävien vähentyminen lisää arkkitehtien halukkuutta kaavoitustyöhön varsinkin, jos soveltuvaa täydennyskoulutusta on tarjolla. Toisaalta kuntien varovaisuus rekrytoida tarvittavaa työvoimaa saattaa kasvaa, kun kuntatalouden näkymät ovat heikentymässä.

3 Kaavoitustehtävien organisointi kunnissa

Kaavoitustehtävät kuuluvat kuntien hallinnossa pääasiassa teknisen toimialan organisaatioon tai sitten erilliseen kunta-/kaupunkikehitysyksikköön. Tekniseen toimialaan kuulumisen vahvuutena on varsinkin asemakaavoituksen osalta organisatorisesti selkeä tonttutuotantokokonaisuus ja luonteva yhteys lupa-asioihin. Kaupunkikehitysyksikkö viestii alueidenkäytön suunnittelun yhteyttä kunnan strategiseen kehittämiseen.

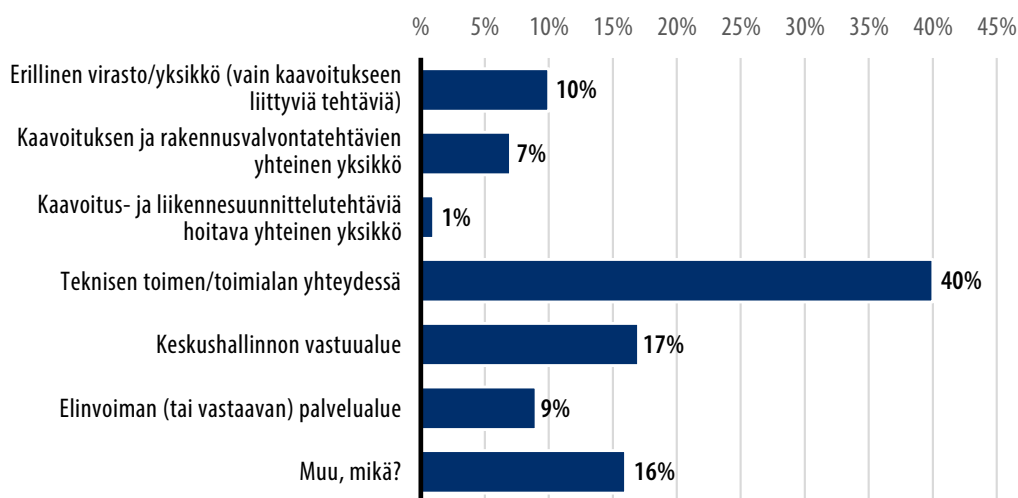
Kaavoitustehtävien hoitoa voi tarkastella myös, missä määrin organisaatio korostaa kunnan strategista kehittämistä ja missä määrin tuotantoa ja prosessin sujuvuutta. Koko kyselyaineiston perusteella strategiapainotteisia organisaatorakenteita oli käytössä 46 %:lla ja teknisiä organisaatorakenteita 54 %:lla vastaajakunnista. Tämä vaihtelee kuitenkin mm. kuntakoon suhteen eikä jako muutoinkaan ole tarkkarajainen.

Organisaatorakenteet muuttuvat ajassa ja malleja haetaan sekä verrokkikunnista että yksityiseltä sektorilta. Tällainen on esimerkiksi tilaaja- tuottajamalli, josta tosin on saatu vaihtelevia kokemuksia. Yleiskaavoituksen strategista luonnetta korostavat ratkaisut, joissa asemakaavoitus on sijoitettu teknisen toimialan yhteyteen, mutta yleiskaavoitus kaupungin johdon tuntumaan tai elinvoimaotsikon alle. Organisaatorakenne riippuu myös jossakin määrin kunnan koosta ja siitä, onko kaavoitustehtäviin osoitettu päätoimisia henkilöresursseja.

Yksittäisiä kaavoitustehtäviä voidaan organisoida myös projektikäytössä niin, että merkittävimmät kaupunkikehityshankkeet irroitetaan muusta organisaatiosta omaksi yksiköksi, esimerkkinä Helsinki tai jopa yhtiöitetään kaupungin hallinnollisen organisaation ulkopuolelle, kuten mm. Tampereella ja Turussa on tehty.

Kuvio 2. Kaavoitustehtävien hoidon hallinto-organisaatiot (YM:n kaavoittajakysely 2023, n=141). Kohta ”Muu, mikä?” sisältää mm. kokonaan ostopalveluun tai konsulttityöhön perustuvan kaavoituksen. Kuntakoon perusteella luokitellut kuviot ovat raportin liitteessä 1 a-d.

**Missä kunnan hallinto-organisaation yksikössä kaavoitustehtävät hoidetaan?
(kaikki vastaajat, n=141)**

Kaavoitustehtävien organisaatoratkaisulla on yhteys kunnan toimintakulttuuriin ja työnantajakuvaankin. Työn organisointiin ja sisältöön liittyvää työntekijöiden houkuttelevuutta lisää todennäköisesti asiantuntijuutta arvostava organisaatio, tehtävien ja roolien selkeyteen perustuva vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus poliittisen päätöksenteon ja asioiden valmistelun välillä sekä valtaa ja vastuuta jakava toimintakulttuuri kaavoitusorganisaation sisällä. Kaavoitustehtävien monimutkaistuesssa ja asiantuntijatarpeen monipuolistuessa on myös tärkeää, että siiloutumisen sijaan organisaatorakenne tukee horisontaalista yhteistyötä kunnan eri toimintayksiköiden välillä ja myös muiden sidosryhmien suuntaan.

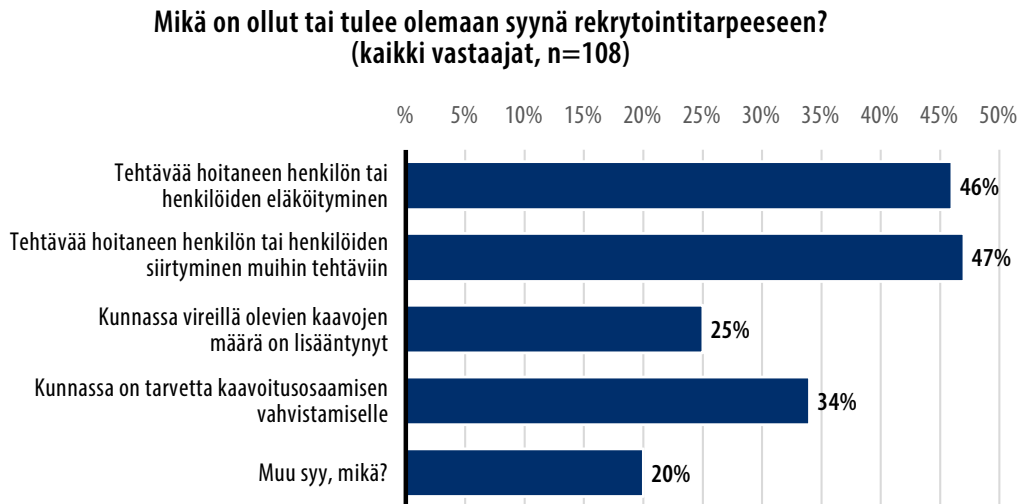
4 Kaavoituksen henkilöressien riittävyys

Kaavoitushenkilöstön puute on ongelma kaikissa YM:n kaavoittajakyselyn kuntakokoryhmissä. Suurimmissa yli 50 000 asukkaan kuntaryhmän vastaajista vain 11 % piti henkilöstön määrää riittävänä. Vastaava osuus 20 001–50 000 asukkaan kuntaryhmässä oli 35 %, 6 001–20 000 asukkaan kuntaryhmässä 27 % ja alle 6 000 asukkaan kuntaryhmässä 44 %. Kaikista vastaajista 67 % (n=139) potee työvoimapulaa. Tulos on saman suuntainen Kuntaliiton vastaavan selvityksen kanssa, jonka mukaan työvoimapulasta ilmoitti 60 % kyselyyn osallistuneista (FCG 2023/1). Kaavoittajapula vaikeuttaa erityisesti isojen kaupunkien kehyskuntien toimintaa, kun kasvavat kaavoitustarpeet ja resurssit eivät kohtaa.

Osa työvoimapulasta selittyy sillä, että kunta ei syystä tai toisesta ole halunnut kasvattaa henkilöresurssiaan tarvetta vastaavalle tasolle vaan tukeutuu ostopalveluihin. Yhä useammin on kuitenkin syynä se, että vaikka rekryointitarve on tunnistettu, avoimia virkoja ei saada täytetyksi. Se taas voi johtua hakijoiden puutteesta yleensä tai siitä, että hakijat eivät täytä kunnan asettamia kelpoisuusehtoja työkokemuksen tai tutkinnon osalta. Taustalla saattaa olla myös kunnan houkuttelevuuden puutteeseen liittyviä syitä. Isoin selittävä tekijä rekryointiongelmien on kuitenkin se, että riittävän koulutuksen ja kokemuksen omaavaa työvoimaa ei ole tarpeeksi.

Rekryointitarve johtuu monista syistä, kuten tehtävää hoitaneen henkilön eläköitymisestä tai siirtymisestä muihin tehtäviin. Tavallinen syy on myös kaavoitustarpeen määräaikainen tai pysyvä kasvu. Lähivuosina eläköityminen on merkittävin syy rekryointien vaikeutumiseen, koska 2030-luvun alkuun mennessä eläkkeelle siirtyy jopa 30 % nyt työelämässä olevista alueidenkäytön suunnittelijoista (FCG 2023/1).

Kuvio 3. Kaavoitusasiantuntijoiden rekryointitarpeen syitä (YM:n kaavoittajakysely 2023, n=108)

Kuvio 4. Kaavoitusasiantuntijoiden rekryointihaasteita (YM:n kaavoittajakysely 2023, n=94)
Kuntakoon perusteella luokitellut kuvat ovat raportin liitteessä 3 a-c.

5 Mistä vetovoimaa kaavoitustehtäviin?

Mahdollisuudet vaikuttaa kuntien kaavoitusasiantuntijoiden rekrytointiongelmien voi jakaa yleisiin yhteiskuntapoliittisiin tekijöihin, valtion ja oppilaitosten erityisesti koulutukseen liittyviin toimenpiteisiin ja lopulta kuntien omiin vaikuttamismahdollisuuksiin.

Yhteiskuntapoliittisiin tekijöihin kuuluvat esimerkiksi alan yleinen arvostus suhteessa muihin asiantuntijatehtäviin, käsitys julkisen hallinnon roolista rakennetun ympäristön muutosten säätelijänä ja miten reiluiksi alueidenkäytön suunnitteluun vaikuttavat normit ja toimintatavat koetaan. Toisin kuin rakennusten suunnittelu kaavoitus on korostetusti useiden eri asiantuntijoiden yhteistyön tulos, joka alistetaan kansalaisten ja poliittisten päättäjien arvioitavaksi. Arkkitehtuurialan perinteinen yksilökeskeisyys voi vaikuttaa siihen, että kaavoitustehtäviä ei koeta arkkitehtuurin opiskelijoiden keskuudessa yhtä kiinnostavana kuin rakennussuunnittelua. Huoli tuli esille myös joissakin haastatteluissa.

Yleisten yhteiskuntapoliittisten tekijöiden muuttuminen on hidasta. On kuitenkin mahdollista, että meneillään oleva ympäristötietoisuuden vahvistuminen ja huoli luonnonvarojen riittävydestä lisää mielenkiintoa alueidenkäytön suunnitteluun samaan tapaan kuin tapahtui muutama vuosikymmen sitten, kun kaupunkisuunnittelun yhteiskunnalliset ulottuvuudet oivallettiin.

Valtion monilla toimilla ja myös yliopistoilla on merkittävä vaikutus kaavoitusasiantuntijoiden riittävyteen. Valtio säätelee yliopistojen sisäänottomääriä ja suurelta osin myös niiden taloudellisia resursseja. Valtio päättää ammattikorkeakouluverkostosta ja niiden opintosuunnista. Se myös ratkaisee taloudellisella ohjauksellaan, missä määrin tarvittavaa täydennyskoulutusta kaavoitustehtäviin haluaville tai ammattitiedon päivitykseen alalla jo oleville on tarjolla. Valtio voi myös tukea alue- tai energiapoliittisin perustein alueidenkäytön suunnittelua edellyttäviä hankkeita. Yliopistojen ja muiden oppilaitosten vaikutus näkyy selvimmin opetuksen sisällössä.

Kunnat ratkaisevat kukin kohdallaan, millaiset olosuhteet alueidenkäytön suunnittelun henkilöstölle on rakennettu. Siihen liittyy palkkatason ohella monia työhyvinvointiin liittyviä toimia. Tukeeko organisaatio ja sen käytännön toimintatavat työn merkityksellisyyden kokemusta? Mahdollistaako kunta asiantuntijoilleen riittävästi tilaisuuksia ammattitiedon päivitykseen ja muuhun täydennyskoulutukseen? Onko henkilöstön perehdyttäminen systemaattista ja työnohjausmahdollisuudet käytössä? Millaiset työnjoustot ja luontaisedut

ovat käytössä? Kehitetäänkö ikäjohtamista vanhuuseläkkeelle siirtymisen myöhentämiseksi? Kysymys on myös kunnan poliittisen johdon ja hallintokoneiston välisestä luottamuksesta. Välittyykö alueidenkäytön suunnittelun strateginen merkitys riittävästi budjettivaltaa käyttäville päätöksentekijöille.

Opiskelijoiden kiinnostuksen lisääminen kaavoitustehtäviin tapahtuu parhaiten ylläpitämällä kuntien ja oppilaitosten yhteistyötä. Se voi tapahtua lisäämällä harjoittelumahdollisuuksia, mikä on jossakin määrin vaikeutunut opintojen pakkotahtisuuden lisääntyttyä. Kaikissa oppilaitoksissa on käytössä myös todellisia suunnittelutehtäviä simuloivia harjoitustöitä ja opiskelijakilpailuja. Voidaan myös järjestää uusille opiskelijoille tutustumiskäyntejä kunnan kaavoitusorganisaatioon, kuten esimerkiksi Oulun yliopistossa on toimittu. Myös kuntien sponsoroimat diplomityö- ja graduaiheet tarjoavat ponnahduslautan kuntauralle.

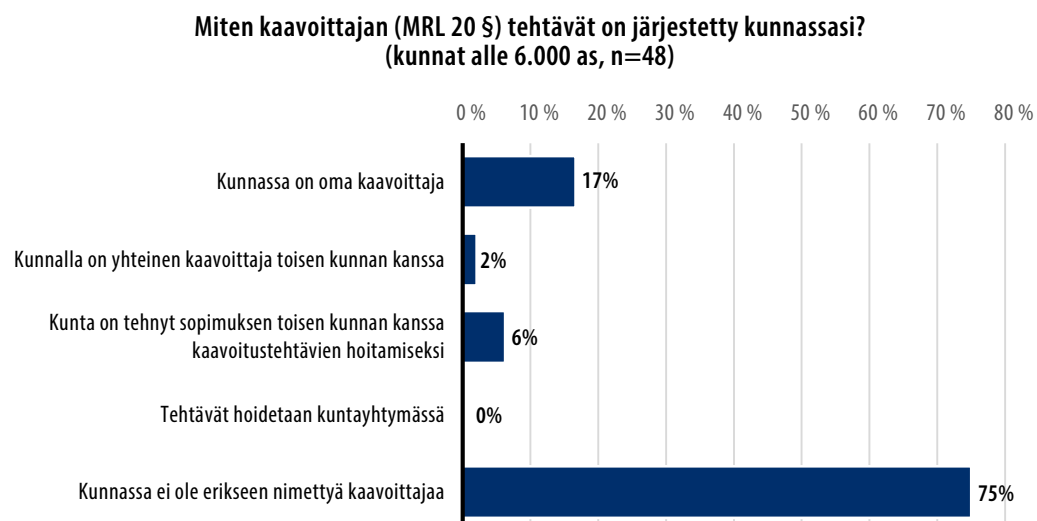
Aalto-yliopiston maisterikoulutuksen studio-opetuksessa voidaan luoda isoja yhteistyöhankkeita kuntien kanssa, esimerkiksi viime lukuvuoden Varissuo-hanke yhteistyössä Turun kaupungin kanssa. Tampereen yliopiston yhdyskuntasuunnitteluopinnot sisältävät opintojaksoja, joihin osallistuu eri alojen opiskelijoita ja niissä simuloidaan todellista yhdyskuntasuunnittelua. Myös Oulun yliopistossa pyritään aktiiviseen kuntayhteistyöhön ja linkittämällä käytännön suunnitteluongelmia opetukseen. Harjoitustyöt tehdään lähes aina kuntayhteistyössä (esim. tulevana lukuvuonna 2023–24 Kuopio, Kuusamo, Vantaa). Opiskelijat ja myös opettajat saavat sita kautta hyvää tietoa kuntien alueidenkäytön suunnittelun arjesta ja voidaan käydä vuoropuhelua kulloinkin ajankohtaisista tarpeista.

6 Kaavoitusasiantuntijoiden määrä ja koulutustausta

Kaavoitusasiantuntijoiden määrä julkisessa hallinnossa ja konsulttitoimistoissa on laskutavasta riippuen noin 2 000–3 000 henkilöä. KEVA:n eläköitymisennusteen 2020–2039 (FCG 2023/1) perusteella kunnissa yhdyskunta- ja liikennesuunnittelijoita on tällä hetkellä noin 1 500.

Kaavoitushenkilöstön määrä riippuu kuntakoosta ja alueidenkäytön suunnittelun tarpeesta. Eniten kaavoitusasiantuntijoita on Helsingissä, yli 300. Muissa suurissa kaupungeissa määrä on yleensä joitakin kymmeniä. Alle 6 000 asukkaan kunnissa päätoimista kaavoitushenkilöstöä ei juurikaan ole. Lähes kaikissa sitä suuremmissa kunnissa on vähintään yksi kaavoituksesta vastaava henkilö. Omien resurssien riittämättömyyttä ja kaavoitustarpeen vaihtelua täydennetään konsulttityöllä, jota käytetään vaihtelevia määriä lähes kaikissa kunnissa.

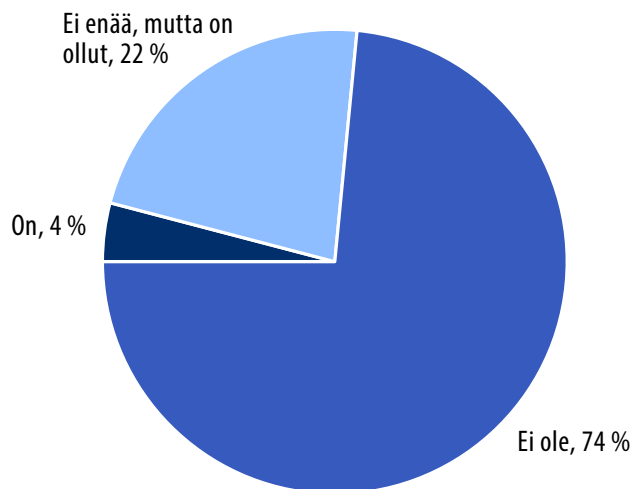
Kuvio 5. Kaavoituksen organisointi alle 6 000 asukkaan kunnissa (YM:n kaavoittajakysely 2023, n=48)

Pienten kuntien rakentamisen ja kaavoituksen asiantuntijapulaa on helpotettu jo vuodesta 1982 alkaen aluearkkitehtitoiminnalla. Aluearkkitehti on kuntien yhteinen kaavoituksen, rakentamisen ohjauksen ja kulttuuriympäristön hoidon asiantuntija. Valtion tukea aluearkkitehtitoiminnan palkkauskuluihin ovat saaneet kuntaryhmät, joihin kuuluvien kuntien tuli olla pääsääntöisesti kooltaan alle 6 000 asukasta. Suurimmillaan aluearkkitehtitoiminnan piirissä oli n. 100 kuntaa. Aluearkkitehtitoiminnan tuki päättyi 2015 ja toiminta on sittemmin jatkunut kuntarahoitteisesti vain muutamilla alueilla. YM:n kaavoittajakyselyyn vastanneista aluearkkitehtitoiminta oli käytössä kahdessa alle 6 000 asukkaan kunnassa. Sitä oli ollut, mutta ei ole enää 11 kunnassa ja 36 kunnassa sitä ei ole ollut lainkaan (n=49). Aluearkkitehtitoiminnan elvyttäminen ja päivittäminen tämän hetken tarpeisiin olisi nopea tie tukea pienten kuntien kaavoitusta ja rakentamisen ohjausta.

Kuvio 6. Aluearkkitehtitoiminta alle 6 000 as. kunnissa (YM:n kaavoittajakysely 2023, n=49)

Onko kuntanne palveluksessa aluearkkitehtiä, joka hoitaa useamman kunnan kaavoitustehtäviä? (kunnat alle 6.000 as, n=49)

Kaavoitusasiantuntijoiden perinteinen ja yhä yleisin koulutustausta on yhdyskuntasuunnitteluun erikoistuneen arkkitehdin tai maanmittausalan diplomi-insinöörin tutkinto. Laaja-alainen arkkitehdin tutkinto on antanut hyvät perusvalmiudet sekä rakennus- että yhdyskuntasuunnittelutehtäviin. Maanmittausalan diplomi-insinöörin tutkinnon suorittaneella kaavoitusasiantuntijalla yhdistyvät alueidenkäytön suunnittelun ja kiinteistötekniikan osaaminen. Heidän määränsä on kuitenkin vähenemässä eläköitymisen myötä, koska tällaista koulutussisältöä Aalto-yliopistossa ei enää ole. Maanmittausalan maisteritutkinnon painopiste on kiinteistötaloudessa ja geoinformatiikassa. Maanmittaustekniikkaa voi nykyisin opiskella kolmessa ammattikorkeakoulussa.

Nykyään alueidenkäytön suunnitteluun hakeudutaan yhä monipuolisemmalla osaamisella. Yleistyviä koulutustaustoja ovat esimerkiksi maisema-arkkitehdin, suunnittelumaantieteen ja ympäristöalan tutkinnot. Myös ammattikorkeakoulututkinnot (insinööri- tai rakennusarkkitehtitutkinto) mahdollistavat suuntautumisen kaavoitustehtäviin. Tietomallipohjaisen suunnittelun yleistyessä tietotekniikka- ja paikkatieto-osaamisella on kasvavaa kysyntää alueidenkäytön suunnittelun asiantuntijatehtäviin varsinkin isoissa kaupungeissa ja konsulttialalla.

Ympäristöministeriön kaavoittajakyselyn vastaajien (n=126) mukaan kaavoitusasiantuntijoiden taustakoulutuksena on arkkitehdin tutkinto (40 %), maantieteilijän tai aluetieteilijän tutkinto (23 %), maanmittausalan diplomi-insinöörin tutkinto (21 %) ja maanmittaustekniikan insinöörin tutkinto (25 %). Isoimmissa yli 50 000 asukkaan kunnissa kaavoitushenkilöstöön kuuluu ainakin yksi arkkitehdin tutkinnon suorittanut. Maisema-arkkitehtejä on 67 %:ssa ja maantieteilijän tai aluetieteilijän tutkinnon suorittaneita 89 %:ssa näistä kunnista. Isoissa kunnissa oli lisäksi usein myös yhdyskuntasuunnittelun, maanmittaustekniikan ja yhdyskuntatekniikan YAMK- tai AMK-tutkinnon suorittaneita. Kuntakokoluokittaiset koulutustaustatiedot on esitetty tarkemmin liitteessä 2 a-c.

7 Kaavoitusasiantuntijoiden koulutusväylät

Arkkitehdin tutkinto-opetusta annetaan Aalto-yliopiston, Oulun yliopiston ja Tampereen yliopiston arkkitehtuurin laitoksilla. Kandidaattivaiheen aloituspaikkoja oli vuonna 2022 yhteensä 162 (FCG 2023/2). Maisterivaiheessa on mahdollisuus suuntautua kaupunkisuunnitteluun (Urban design) ja yhdyskuntasuunnitteluun (Urban and regional planning). Niihin erikoistuvien osuus vaihtelee vuosittain, mutta lienee keskimäärin noin neljäsosa diplomityön tekijöistä. Aalto-yliopiston arkkitehtuurin laitoksella voi suorittaa myös maisema-arkkitehdin tutkinnon. Sen aloituspaikkamäärä on 27, mutta esimerkiksi tänä vuonna uusia opiskelijoita ei oteta.

Aalto-yliopiston rakennetun ympäristön laitoksen maisterikoulutus sisältää maankäytön suunnittelun ja liikennetekniikan opintopolun, joka täyttää kaavoittajapätevyyden edellyttämän opintopisterajan. Opetuksen painopiste on liikennesuunnittelussa. Sisäänotto maisteriohjelmaan on nyt 40 opiskelijaa ja on kasvamassa 20 opiskelijalla. Toisin kuin muissa yliopistoissa Aalto-yliopiston maisterivaiheen koulutus on kokonaisuudessaan englanninkielistä.

Useissa yliopistoissa on opintokokonaisuuksia, jotka luovat valmiuksia alueidenkäytön suunnittelun asiantuntijatehtäviin, vaikka ne eivät sisällä varsinaisia yhdyskuntasuunnittelun koulutussisältöjä. Tällaisia ovat esimerkiksi Helsingin yliopiston maantieteen ja kaupunkitutkimuksen ja -suunnittelun maisteriohjelmat, Oulun yliopiston ja Turun yliopiston maantieteen tutkinto-ohjelmat, Tampereen yliopiston ympäristöpolitiikan ja aluetieteen opintosuunta hallintotieteiden maisteriohjelmassa sekä Vaasan yliopiston aluetieteen maisteriohjelma. Helsingin yliopistolla ja Aalto-yliopistolla on yhteinen Urban Planning and Design (UPD) -maisteriohjelma.

Lahdessa ja Lappeenrannassa toimivan LAB-ammattikorkeakoulun AMK-koulutuksessa on omana hakukohteena yhdyskuntasuunnittelu, jossa aloituspaikkoja on 25. Sijoittuminen on pääasiassa maankäytön suunnittelun ja infra-alan tehtäviin konsulttiyrityksissä ja kunnissa. Kestävä kaupunkiympäristö YAMK on toiminut vuodesta 2012 ja vuosikurssien koko vaihdellut 12 ja 20 välillä. Englanninkielinen tutkinto-ohjelma Urban Sustainability toimii sen rinnalla. Opiskelijoiden taustakoulutus on monen tyyppinen insinööreistä hortomeihin ja maistereihin asti.

Muita ammattikorkeakoulujen alueidenkäytön suunnittelua sivuavia tutkintokokonaisuuksia ovat esimerkiksi maanmittausinsinöörikoulutus (AMK ja YAMK) Lapin ammattikorkeakoulussa, Helsingin Metropolia ammattikorkeakoulussa sekä Vaasassa toimivassa Novia yrkeshögskolan`ssa. Vaasan ammattikorkeakoulussa on ympäristötekniikan insinööri (AMK)-koulutusta, joka profiloituu kaupunkisuunnitteluun.

Rakennusarkkitehti (AMK)-koulutusta on tarjolla Metropolia, Oulun ammattikorkeakoulussa, Tampereen ammattikorkeakoulussa ja Kuopion Savonia-ammattikorkeakoulussa. Turun ammattikorkeakoulussa käynnistyy rakennusarkkitehtikoulutus vuonna 2024. Rakennusarkkitehtikoulutus on rakennussuunnittelupainotteista. Siihen voi sisältyä myös jonkin verran yhdyskuntasuunnittelun opintoja.

Ammattikorkeakoulut ovat luoneet yhteistyöverkostoja ulkomaisiin yliopistoihin mahdollistaakseen jatko-opinnot ja kaksoistutkinnon suorittamisen. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto (YAMK) rinnastetaan ylempään korkeakoulututkintoon, ja se tuottaa saman kelpoisuuden julkiseen virkaan kuin yliopistossa ja muissa tiedekorkeakouluissa suoritettu ylempi korkeakoulututkinto.

YTK:n valtakunnallinen Pitkä kurssi on vuoden mittainen ja 20 opintopisteen laajuinen yhdyskuntasuunnittelun asiantuntijaohjelma, joka on ollut ohjelmassa vuodesta 1968. Pitkä kurssi toteutetaan Aalto EE:n ja Aalto-yliopiston Rakennetun ympäristön laitoksen yhteistyönä. Se ei kuitenkaan ole varsinainen planner-koulutus sisällöltään eikä kestoaltaan. Aallon edeltäjän, TKK:n yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus järjesti viitisentoista vuotta sitten joidenkin vuosien ajan ammatissa toimiville yhdyskuntasuunnittelijoille räätälöityjä ns. MOPO-kursseja, joilla pyrittiin monimuoto-opetuksen keinoin lisäämään heidän ammatillisia valmiuksiaan. Niiden sisällöstä ja toteutustavasta voi olla ammennettavaa myös tähän päivään.

Tutkintokoulutusta täydentämään ja työmarkkinakelpoisuuden parantamiseen on tarjolla myös uusia välineitä ja tukea. Sellainen on esimerkiksi pari vuotta sitten perustettu Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus Jotpa, jonka tehtävänä on analysoida työelämän osaamis- ja työvoimatarpeita koskevaa ennakointitietoa ja rahoittaa työikäisille tarkoitettuja tutkintoa lyhyempiä koulutuksia. Jotpaa ohjaavat yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö ja hallinnollisesti se on Opetushallituksen erillisyyksikkö. Rahoitetut osaamispalvelut ovat osallistujille maksuttomia, ja ne on suunnattu pääsääntöisesti työssä oleville ja työvoiman ulkopuolella oleville henkilöille. Koulutukset toteutetaan pääasiassa niin, että niihin voi osallistua työn ohessa. (jotpa.fi)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt vuosina 2020–2021 yhteensä yli 50 miljoonaa euroa jatkuvaa oppimista tukeville hankkeille ja kokeiluille. Rahoitettavat koulutukset ovat pääasiassa tutkintoa lyhyempiä opintoja, joilla vastataan työelämän osaamistarpeisiin. Avustus myönnetään erityisavustuksena tarkemmin määritellyn hankkeen tai koulutuksen toteutukseen. Koulutus on työnantajalle tai koulutukseen osallistuvalla maksullista.

Suomen kestävä kasvun ohjelmalla tuetaan hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää kasvua. Osin EU-rahoitteinen ohjelma vauhdittaa kilpailukykyä, investointeja, osaamistason nosta sekä tutkimusta. Tavoitteena on mm. luoda uusia joustavia mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen ja digitaalisia palveluja tukemaan näiden hyödyntämistä. Tavoitteena on myös korkeakoulujen tarjonnan avaaminen digitalisaation avulla.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan ”hallitus lisää jatkuvan oppimisen tarjonnan markkinalähtöisyyttä ja poistaa esteitä yksityisen rahoituksen kasvattamiselta. Ammatillisen koulutuksen sekä korkeakoulujen rahoitusjärjestelmän on tuettava myös tutkintoja pienempien osaamiskokonaisuuksien suorittamista. Koulutusjärjestelmän rahoituksen on kannustettava tällaisten opintokokonaisuuksien tarjoamiseen. Suunnittelu on tehtävä yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa, jotta osaaminen vastaa tarpeeseen. Koulutuksen suuntaamisessa otetaan huomioon työvoimapoliittinen tarveharkinta.”

8 Kaavoitusasiantuntijoiden osaamistarpeet

Toimintaympäristön muutokset, kaavoituksen monimutkaistuminen ja ammatillisen koulutuksen katvealueet näkyvät YM:n kaavoittajakyselyn vastauksissa ja kyselyä täydentävissä haastatteluissa. Niiden perusteella näyttää siltä, että yliopistojen antamat valmiudet jäävät melko suppeiksi muun kuin perinteisen maankäytön suunnitteluosaamisen suhteen. Myös ”Yhdyskuntasuunnittelun koulutustarveselvitys – Mitä tulevaisuuden yhdyskuntasuunnittelijan tulee osata?” (Norvasuo 2017) nostaa esille saman suuntaisia haastattelutuloksia.

Vastauksissa korostuvat mm. tietomallipohjainen suunnittelu ja paikkatieto-osaaminen, kaavoituslainsäädäntö ja hallinnolliset menettelyt sekä hankintaosaaminen. Erityisten teemojen ja ilmiöiden osalta vastauksissa painottuvat mm. uusiutuvaan energiaan, luonnonvarojen kestäväan käyttöön ja kiertotalouteen liittyvät kysymykset, ilmastonmuutos, maapolitiikka ja liikennejärjestelmäsuunnittelu. Vastausten sisältö riippuu jossakin määrin kuntakoosta. Myös Kuntaliiton selvityksessä (FCG 2023/1) nämä aihealueet toistuivat.

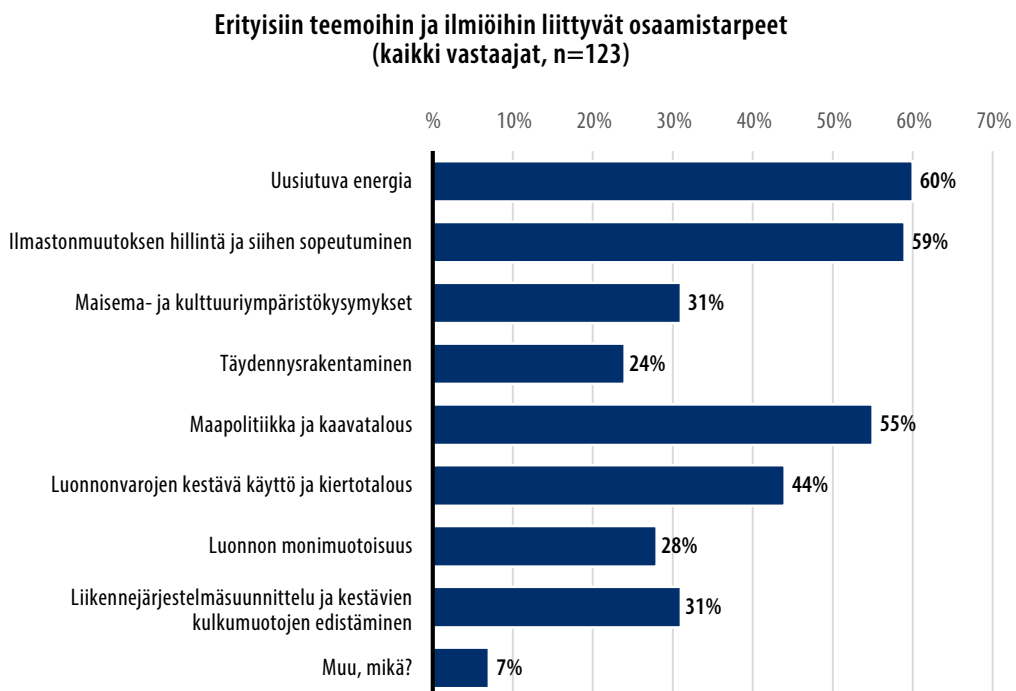
Huomion arvoista on, että toisin kuin Norvasuon raportissa, ympäristöministeriön kyselyvastauksissa ei ole nostettu esille esimerkiksi viestintä- ja vuorovaikutustaitoja ja -menettelyjä, jotka ovat välttämätön osaamisalue kommunikatiivisessa suunnittelussa. Myöskään sosiaalisen kestävyuden teemat eivät saaneet mainintoja. Nämä voivat tosin johtua siitä, että ne eivät olleet kyselylomakkeessa esivalintavaihtoehtoina. Tarvetta onkin myös sellaiselle ammattitaitoa vahvistavalle koulutukselle, jonka esille tulemiseksi tarvittaisiin yleispiirteistä kyselyä syvällisempää osaamistarpeiden ennakointia.

Ympäristöministeriön kaavoittajakyselyn vastauksissa digitalisaatio on ymmärretty ehkä liian suppeasti. Osaamistarpeet eivät liity ainoastaan ohjelmistojen käyttöön tietomallipohjaisessa kaavoituksessa ja paikkatieto-osaamiseen, vaan myös laajemmin digitalisaation vaikutuksiin kaavoituksen sisällössä ja laajemminkin yhteiskunnassa, kuten toimintaympäristö-luvussa on kuvattu.

Kuvio 7. Kaavoitusasiantuntijoiden suunnittelun ja menettelyjen hallintaan liittyvät osaamistarpeet (YM:n kaavoittajakysely 2023, n=129)

Kuvio 8. Kaavoitusasiantuntijoiden erityisiin teemoihin ja ilmiöihin liittyvät osaamistarpeet (YM:n kaavoittajakysely 2023, n=123)

9 Koulutusta ja osaamista koskevat johtopäätökset

Sisällöllisesti yliopistojen yhdyskuntasuunnittelukoulutus näyttää antavan riittävät perusvalmiudet kaavoituksen asiantuntijatehtäviin. Positiivista on koulujen tiivis kuntayhteistyö esimerkiksi harjoitustehtävissä, suunnittelukilpailujen järjestämisessä ja diplomityö-aiheiden tarjoamisessa. Tutkintojen opintopisterajat ja opintoaikatavoitteet muodostavat käytännön raamin opintojen laajuuteen.

Kaavoitusprosessin hallinnollisten tehtävien harjoitteluun ei näytä riittävän tarpeeksi aikaa. Sama koskee mm. yhdyskuntasuunnittelun digitalisaation haltuun ottamista, maankäyttöpolitiikkaa, alueidenkäytön suunnitteluhankkeiden tilaajaosaamista sekä yhdyskunta- ja kaavatalouden osaamista. Tarve näitä valmiuksia tukevaan täydentävään koulutukseen on ilmeinen.

Ongelmina tutkinto-opetuksessa on mm. toimintaresurssien niukkuus, työtehtävien määräaikaisuus, opetushenkilöstön matala palkkaus ja yliopistojen rekrytointikäytännöt, jotka painottavat erityisesti tieteellisiä ansioita eikä niinkään käytännön kokemusta. Käytännön kaavoitukseen perehtyneitä henkilöitä käytetään lähinnä tuntiopettajina ja vierailijoina.

Yliopistojen arkkitehtiopetuksessa nähdään kandi- ja maisteriopinnot yhtenäisenä opintopolkuna, mutta maisterivaiheeseen on mahdollista hakeutua myös muista alan kannalta relevanteista kandidutkinnoista. Rakennusarkkitehdeille ja AMK-insinööreille on olemassa kiintiöitä maisteriopintoihin hakeutumiseen.

Yliopistojen arkkitehtuurin laitokset näkevät haastattelujen perusteella enimmäkseen ongelmia niistä erillisen yhdyskuntasuunnittelijoiden maisterikoulutuksen käynnistämisessä sekä opetuksen sisällön että etenkin resurssien näkökulmasta. Jos sellainen perustetaan, se pitäisi tehdä yhteistyössä kaavoitusopetusta antavien yliopistojen kanssa ja taata sille selkeästi oma erillinen rahoituksensa.

Sen sijaan kannatusta saa työelämän muuttuviin tarpeisiin räätälöity ja mahdollisesti osin työnantajienkin kustantama täydennys- ja lisäkoulutus, johon jo työelämässä olevat voivat osallistua. Tällaisia ryhmiä saattaisivat olla esimerkiksi rakennussuunnitteluun

suuntautuneet arkkitehdit, maantieteilijät, rakennusarkkitehdit ja maanmittausinsinöörit. Myös suhdannetilanne puoltaa nopeita toimenpiteitä toimivien täydennys- ja lisäkoulutuspolkujen luomiseen olemassa olevien organisaatioiden toimintaa kehittämällä.

Yliopiston ja ammattikorkeakoulujen englanninkielinen opetus on melko laajaa ja lähes täysin englanninkielistä se on Aalto-yliopistossa. Tämä on lisännyt muunkielisten ja ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden osuutta mm. maisteriopinnoissa. Kotimaisten kielten osaamattomuus vaikeuttaa heidän pääsyään suomalaisille työmarkkinoille, erityisesti kuntavirkoihin. Jossakin määrin heitä on jo myös kuntien palveluksessa tehtävissä, joissa kotimaisten kielten taito ei ole välttämätöntä.

Yliopistojen välinen yhteistyö opetussisällöissä on melko vähäistä lukuun ottamatta Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston yhteistä UPD-ohjelmaa. Myöskään yliopistojen sisällä laitosten välillä yhteistyömahdollisuuksia ei ole hyödynnetty riittävästi. Muutamat ammattikorkeakoulut ovat solmineet yhteistyösopimuksia ulkomaisten yliopistojen kanssa voidakseen tarjota opintoväylän ammattikorkeakoulututkinnosta tohtorintutkintoon saakka.

10 Suosituksia jatkotoimenpiteiksi

Valtio/oppilaitokset:

1. Huolehditaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhdyskuntasuunnittelu- resursseista ja opetuksen sisällöstä niin, että suomalaisen yhteiskunnan tarvitsemien kaavoitusasiantuntijoiden määrä säilyy vähintään nykytasolla. Tämä edellyttäne aloituspaikkojen maltillista lisäämistä. Samalla on huolehdittava siitä, että opetusresurssitkin kasvavat vastaavasti.
2. Luodaan täydennys- ja lisäkoulutusmenettelyt, joiden avulla amk- koulutuksen saaneet insinöörit, rakennusarkkitehdit, rakennussuunnitteluun suuntautuneet arkkitehdit ja muun soveltuvan maisteritutkinnon suorittaneet voivat täydentää osaamistaan niin, että he voivat hakeutua kaavoitus- ja muihin alueidenkäytön suunnittelun asiantuntijatehtäviin. Selvitetään ministeriöiden (YM, OKM, TEM) kesken, miten Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toimenpitein voitaisiin käynnistää pilotteja tavoitteen konkretisoimiseksi esimerkiksi vuodesta 2024 alkaen.
3. Selvitetään tarve ja edellytykset vaativiin kaavoitustehtäviin valmentavan yhdyskuntasuunnittelijan opintosuunnan maisterikoulutuksen käynnistämiseen nykyisten yhdyskuntasuunnitteluopetusta tarjoavien yliopistojen verkostoyhteistyönä. Edellytysten selvittämiseen kuuluu opetuksen sisällön suunnittelu sekä riittävien taloudellisten resurssien ja opetushenkilöstön saatavuuden arviointi.
4. Käynnistetään yhteistyössä yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja kuntien kanssa selvitys koulutuksen ja alueidenkäytön suunnittelun osaamistarpeista ottaen erityisesti huomioon muuttuvan toimintaympäristön tuomat haasteet ja ajankohtainen suhdannetilanne.

Kunnat/oppilaitokset:

5. Tiivistetään yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja kuntien yhteistyötä, niin että opiskelijoilla on mahdollisuus tutustua kunnalliseen päätöksentekoon ja kunnan kaavoitustehtävissä toimimiseen. Rekrytoidaan kuntiin vasta valmistuneita ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita perehtymään ja hankkimaan kokemusta kaavoitustehtävistä.

Kunnat:

6. Lisätään pienten kuntien yhteisiä kaavoittajavirkoja ja kehitetään niitä koskevia yhteistyösopimuksia ja -suosituksia. Luodaan kuntien kesken yhteistyöverkostoja tukemaan pienten kuntien kertaluonteisten, vaativien kaavoitushankkeiden läpivientiä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi vihreän siirtymän energiainvestointien ja ympäristövaikutuksiltaan vaativien teollisuuslaitosten kaavoitus.
7. Selvitetään aluearkkitehtitoiminnan sisällön uudistamistarpeet ja käynnistysmahdollisuudet määräaikaisena valtion tukemana toimintana.
8. Huolehditaan kunnissa hallinnon kehittamisestä ja työviihtyvyydestä organisoimalla työt vastuuta jakaen, kehittämällä työhyvinvointia edistäviä toimia, kuten etätöitä, joustavaa työaika ja työssä oppimisen mahdollisuuksia sekä panostamalla kuntamarkkinointiin

Lähteitä

FCG 2023/1:

<https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2023/>

joka-viides-kuntien-teknisen-toimialan-tyopaikka-jaa-tayttamatta

FCG 2023/2:

https://www.safa.fi/wp-content/uploads/2023/02/FCG_raportti_Arkkitehtuurin-alan-osaa-

mistarpeet-ja-tyovoima.pdf

Jotpa.fi:

[Rahoitamme | Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus \(jotpa.fi\)](#)

Norvasuo 2017:

[tutkimusraportti_1-2017yhdyskunta.pdf \(turku.fi\)](#)

Suomen kestävä kasvun ohjelma:

<https://vm.fi/kestava-kasvu>

SYKE 2023:

[Liite: Alue- ja yhdyskuntarakenteen tilanne- ja tulevaisuuskuva](#)

Tilastokeskus 2023:

[Väestö ja yhteiskunta | Tilastokeskus](#)

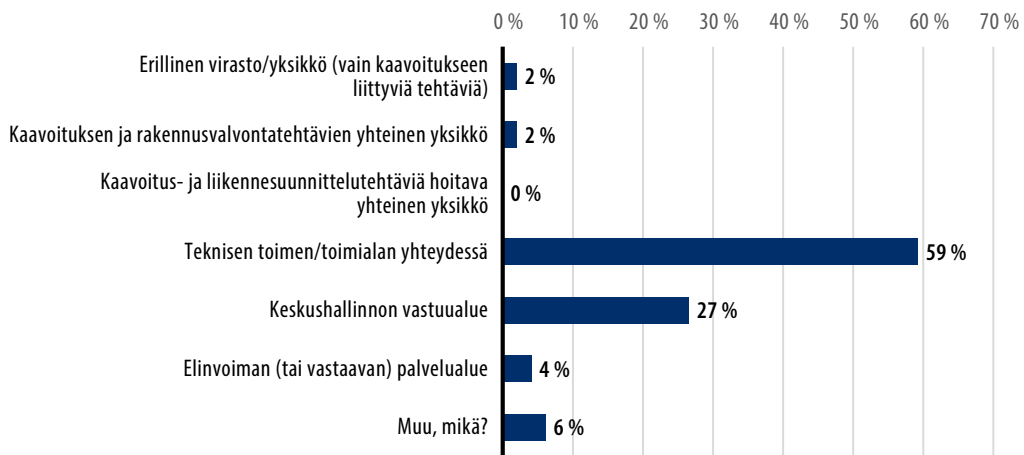
[Ympäristöministeriön kaavoittajakysely 2023, julkaisematon excel-dokumentti](#)

Liitteet

Liite 1 a-d: Kaavoitustehtävien hoidon hallinto-organisaatiot kuntokokoryhmittäin

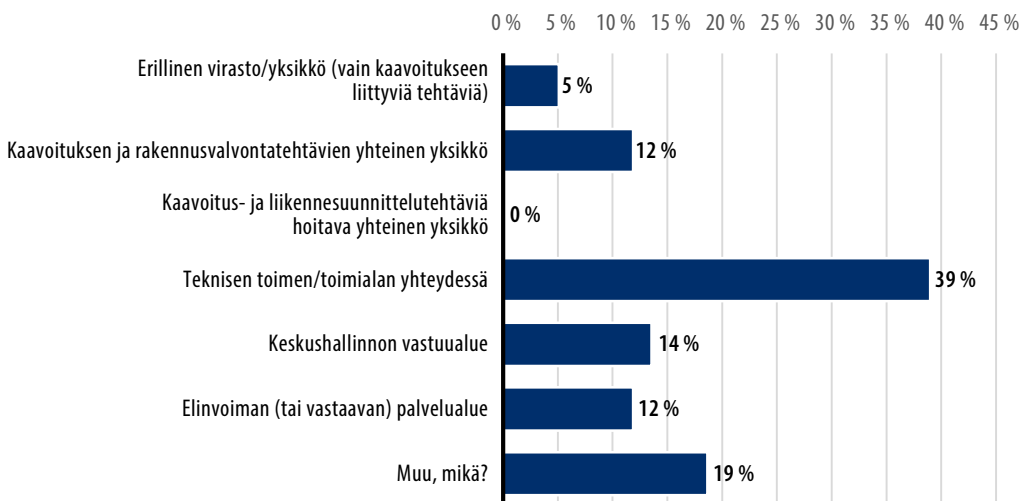
a

**Missä kunnan hallinto-organisaation yksikössä kaavoitustehtävät hoidetaan?
(kunnat alle 6.000 as, n=49)**

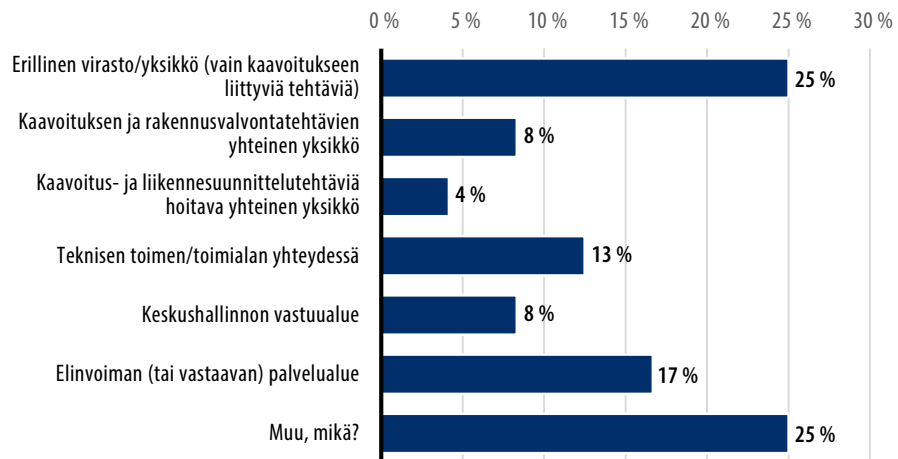
b

**Missä kunnan hallinto-organisaation yksikössä kaavoitustehtävät hoidetaan?
(kunnat 6.000 - 20.000 as, n=59)**

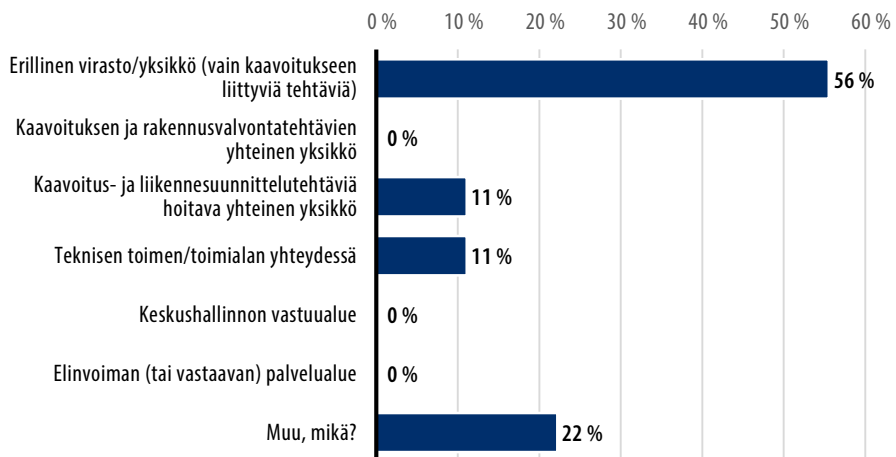
c

**Missä kunnan hallinto-organisaation yksikössä kaavoitustehtävät hoidetaan?
(kunnat 20.001 - 50.000 as, n=24)**

d

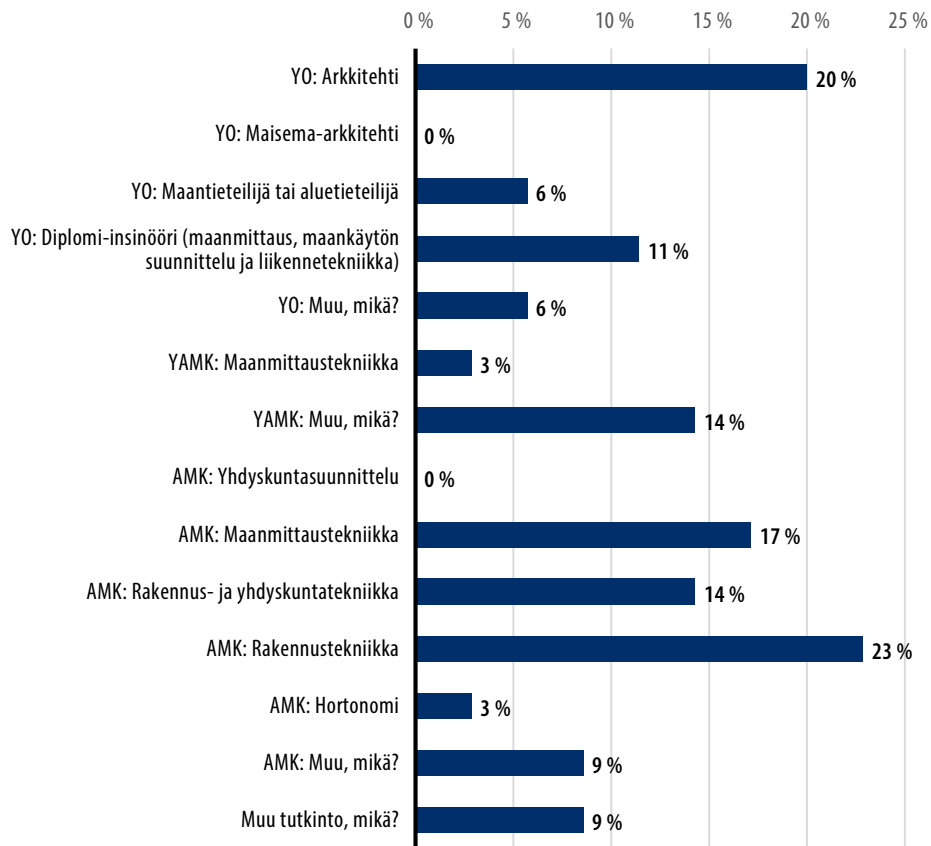
**Missä kunnan hallinto-organisaation yksikössä kaavoitustehtävät hoidetaan?
(kunnat yli 50.000 as, n=9)**

Liite 2 a-b: Kaavoitushenkilöstön koulutustausta alle 6 000 ja 6 000–20 000 asukkaan kunnissa

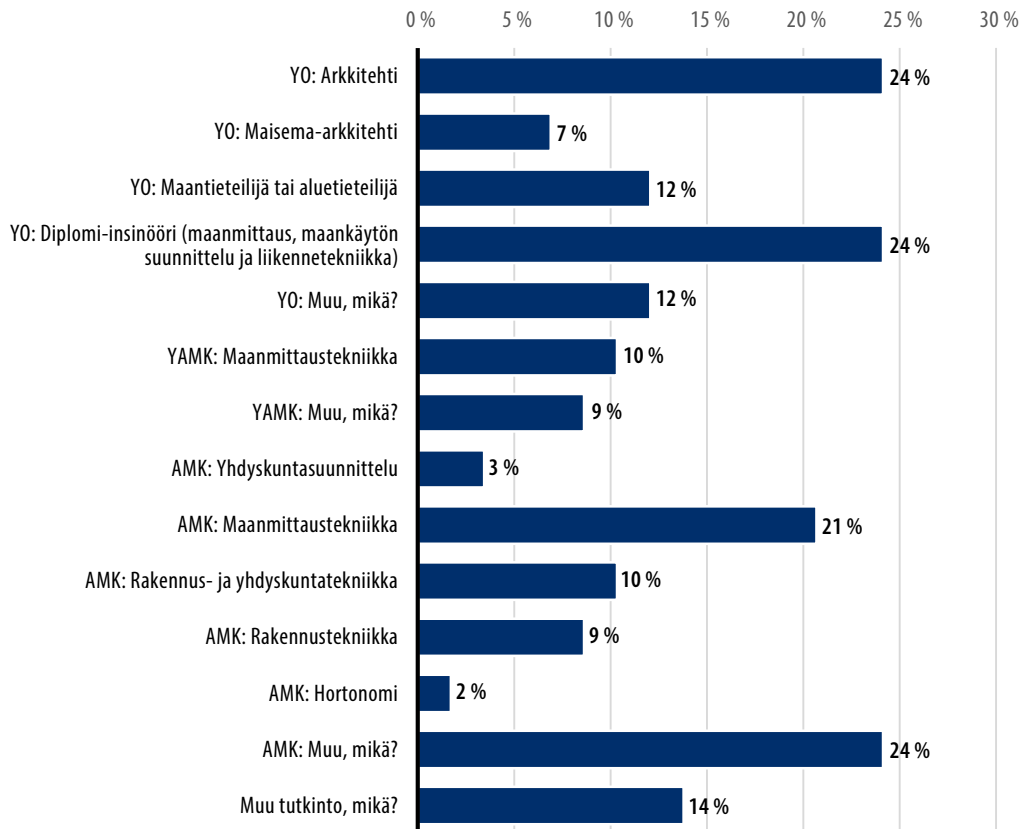
a

Mikä koulutustausta on kuntanne henkilöstöllä, jonka päätehtävänä on kaavoitukseen liittyvien asiantuntija- ja suunnittelutehtävien hoitaminen? (kunnat alle 6.000 as, n=35)

b

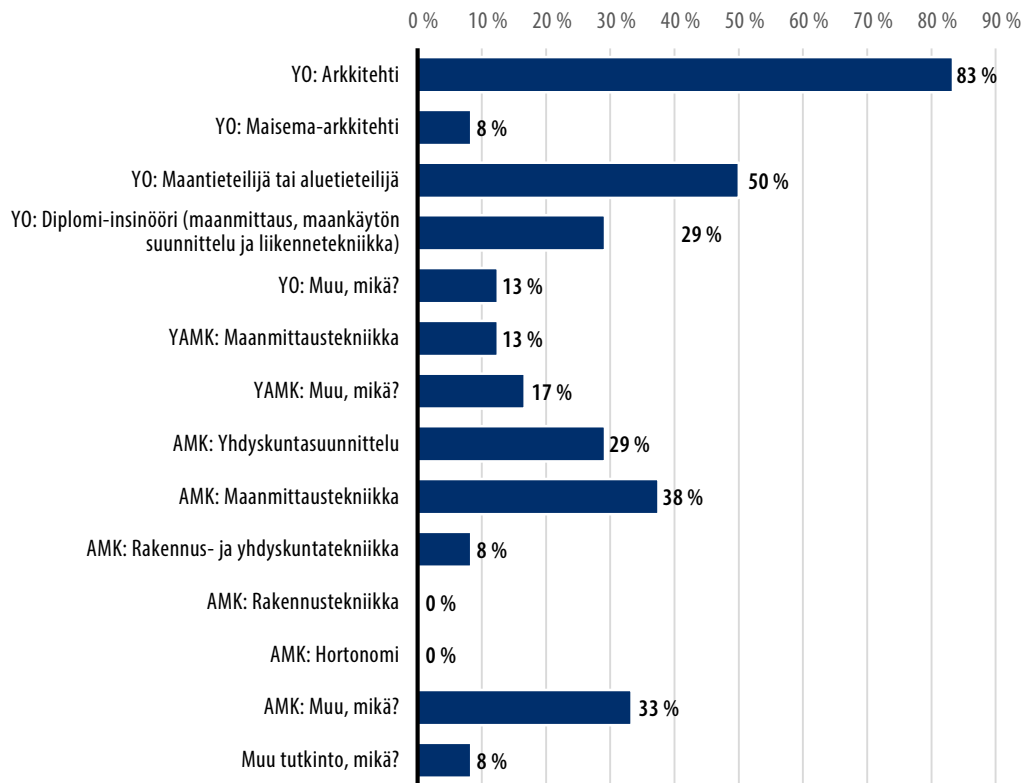
Mikä koulutustausta on kuntanne henkilöstöllä, jonka päätehtävänä on kaavoitukseen liittyvien asiantuntija- ja suunnittelutehtävien hoitaminen? (kunnat 6.000 - 20.000 as, n=58)

Liite 2 c-d: Kaavoitushenkilöstön koulutustausta 20 000–50 000 ja yli 50 000 asukkaan kunnissa

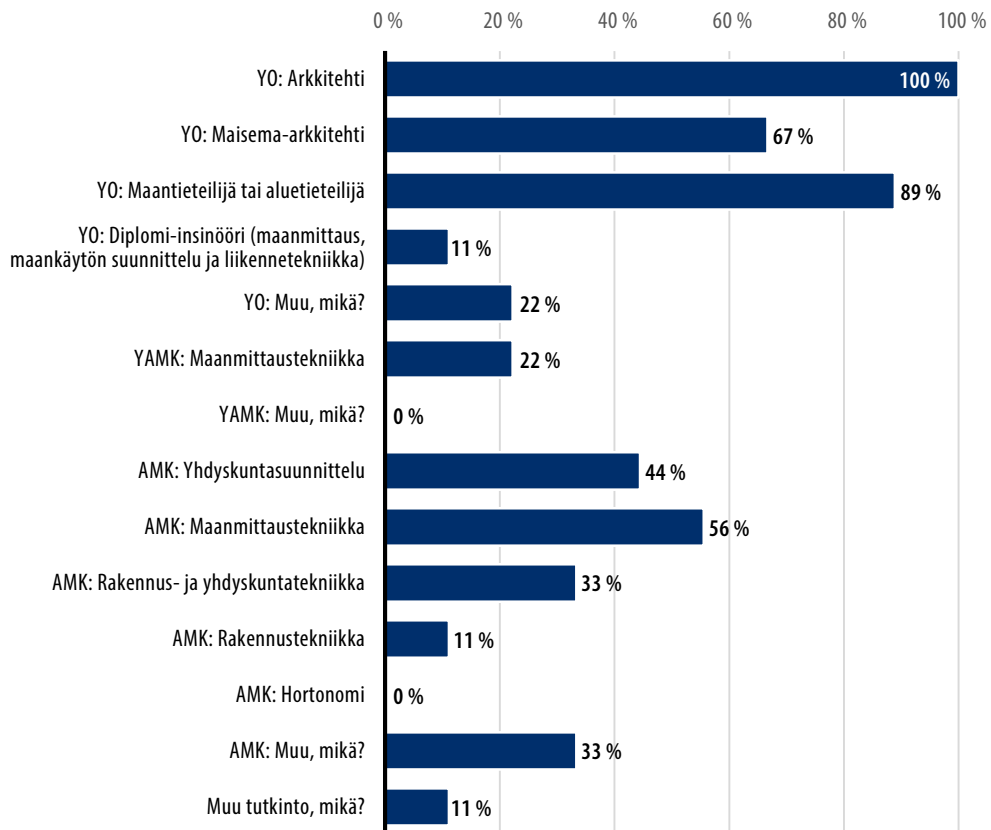
C

Mikä koulutustausta on kuntanne henkilöstöllä, jonka päätehtävänä on kaavoitukseen liittyvien asiantuntija- ja suunnittelutehtävien hoitaminen? (kunnat 20.001 - 50.000 as, n=24)

d

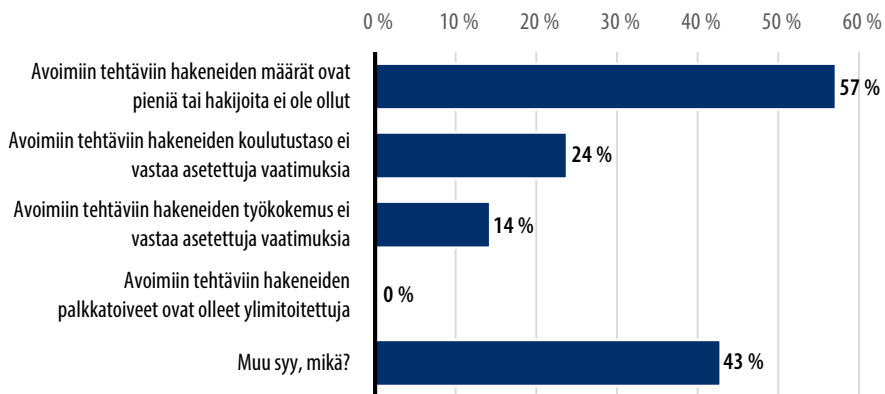
Mikä koulutustausta on kuntanne henkilöstöllä, jonka pätehtävänä on kaavoitukseen liittyvien asiantuntija- ja suunnittelutehtävien hoitaminen? (kunnat yli 50.000 as, n=9)

Liite 3 a-d: Rekrytointihaasteita kuntakoryhmittäin. Avovastauksissa ilmoitetut syyt liittyvät hakijoiden puutteeseen, palkkatasoon, ostopalvelujen käyttöön ja kielitaitoon

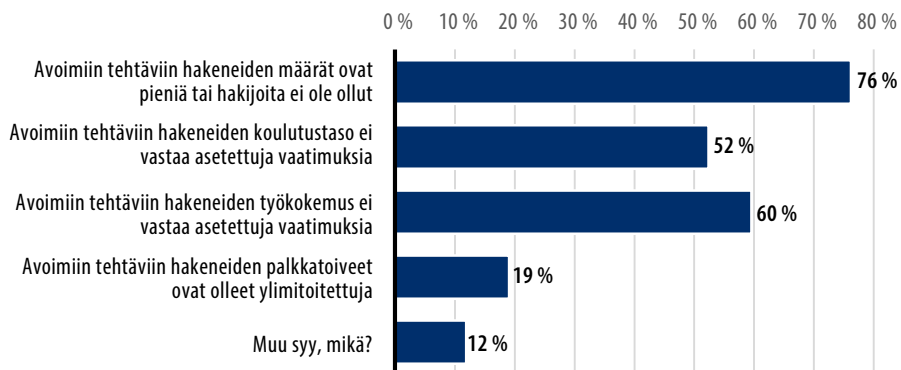
a

Minkälaisia rekrytointihaasteita kaavoituksen asiantuntija- ja suunnittelutehtäviin on ollut? (kunnat alle 6.000 as, n=21)

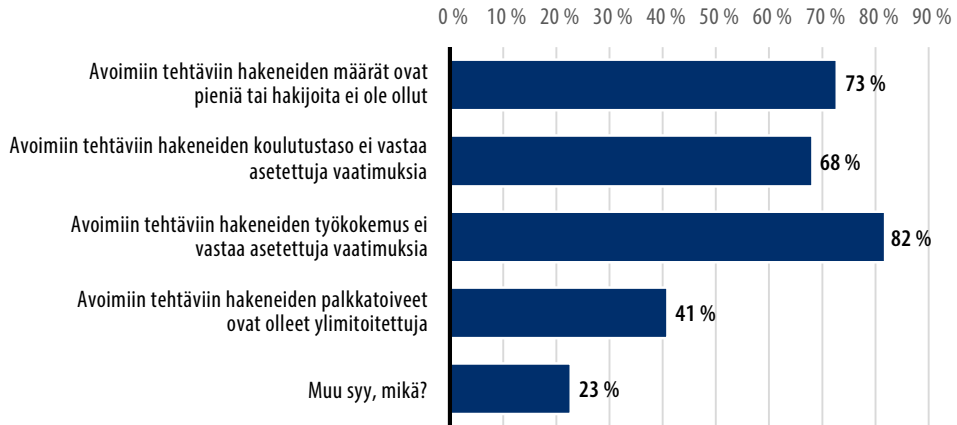
b

Minkälaisia rekrytointihaasteita kaavoituksen asiantuntija- ja suunnittelutehtäviin on ollut? (kunnat 6.000 - 20.000 as, n=42)

c

Minkälaisia rekryointihaasteita kaavoituksen asiantuntija- ja suunnittelutehtäviin on ollut? (kunnat 20.001 - 50.000 as, n=22)

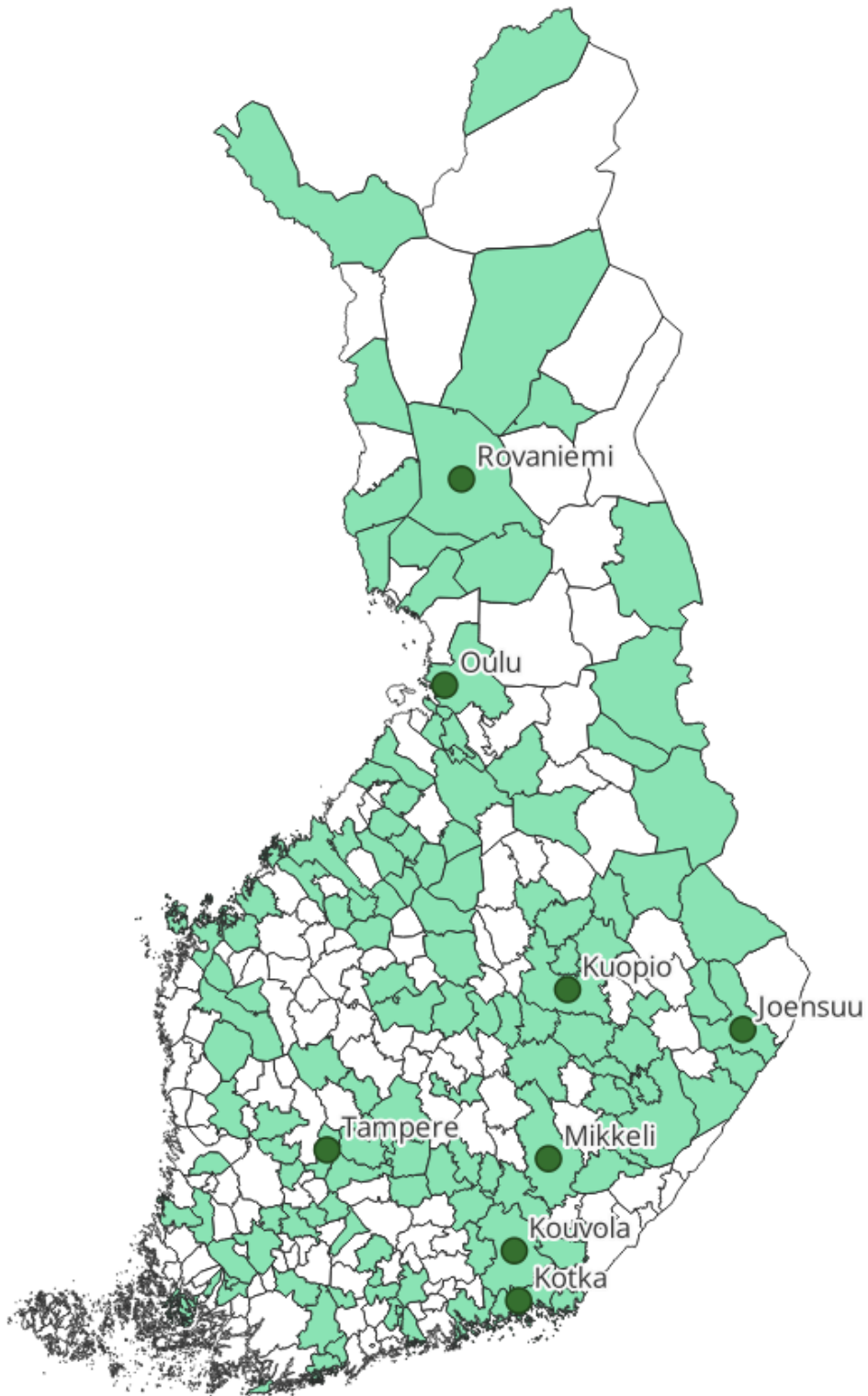

d

Minkälaisia rekryointihaasteita kaavoituksen asiantuntija- ja suunnittelutehtäviin on ollut? (kunnat yli 50.000 as, n=9)

Liite 4: YM:n kaavoittajakyselyyn vastanneet kunnat kartalla. Yli 50 000 asukkaan vastaajakaupungit on osoitettu erikseen.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

ISBN: 978-952-361-049-1 PDF
ISSN: 2490-1024 PDF

Aleksanterinkatu 7, Helsinki | PL 35, FI-00023 Valtioneuvosto | ym.fi